

**СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ**

СТОНОВИЩЕ

от

доц. д-р Милен Василев Михов,

член на научното жури, назначено със заповед РД-38-788/ 22.12.2025г. за
провеждане процедура по присъждане на образователна и научна
степен „доктор“ на

Андони Кирилов Андреев

редовен докторант към ДП 2.2. История и археология, ДП Нова и най-нова
обща история (Съвременна балканска история: Политическа и социална
история на Югославска Македония след Втората световна война), с тема:
„Всекидневният живот и печатът в Югославска Македония (1945 - средата
на 60-те години на ХХ в.)“

I. Данни за дисертанта

Андони Кирилов Андреев е завършил магистърска програма
„Европейски Югоизток“ на Софийския университет през 2017 г. На
следващата година е зачислен като докторант на катедра „История на
Византия и балканските народи“ при Историческия факултет на СУ с
работно заглавие на дисертационен труд „Всекидневният живот в
социалистическа югославска Македония (1945-1965 г.)“.

Стажантските програми и трудовата дейност на докторанта
свидетелстват за професионални умения, които имат значение при
разработването на рецензираната дисертация и заслужават да бъдат
отбелязани. По време на следването си А. Андреев е стажант в Държавна
агенция „Архиви“, Администрация на Президента на Република България,
Дипломатическия институт на Министерството на външните работи и
Информационния център към бюро на Европейския парламент в София.
В настоящия момент докторантът е професионално свързан с
административната дейност, техническото и дигитално обслужване на
Историческия факултет на Софийския университет.

Необходимо е да отбележим трайните интереси на докторанта към
проблемите на историята на Югославия през втората половина на ХХ век,
което е пряко свързано с темата на дисертационния труд. За това
свидетелства броят на публикациите, посочени в Приложение №1.

II. Данни за процедурата

А. Андреев е отчислен с право на защита на дисертационен труд „Всекидневният живот и печатът в Югославска Македония (1945 - средата на 60-те години на XX в.)“ с научен ръководител доц. д-р Наум Кайчев.

Приложената справка за индивидуалните наукометрични показатели свидетелства, че А. Андреев покрива минималните изисквания за брой точки по показатели Група А и Група Г. Посечените публикации по темата на дисертацията са 10, което надхвърля неколккратно необходимия брой.

Това ми дава основание да направя извода, че в хода на докторантурата и процедурата по публичната защита са спазени всички законови изисквания.

III. Данни за дисертацията и автореферата

Рецензираната дисертация е посветена на една тема, свързана с историята на всекидневието в един интересен период от историята на социалистическа югославска Македония - времето непосредствено след края на Втората световна война до средата на 60-те години на XX век – време на значими, политически, социални и икономически промени. Обект на изследването е периодичният печат на федералната единица, който трябва да бъде разглеждан като огледало на всекидневието, но и като мощен инструмент за социално инженерство. Целта на проучването е „да се наблюдава и анализира начинът, по който е отразен в печата всекидневният живот“, но заедно с това да се разкрие и „сянката на властта и на това как тя желае той да изглежда и/или да бъде представян“ (стр. 7, 9). Амбицията на автора не свършва дотук, защото, разглеждайки палитрата от теми, се стреми да даде „по-широк и обобщен поглед върху наблюдавания феномен“ и с това да създаде основата на по-нататъшни проучвания. Предложената тема досега не е била обект на изследване в нашата историография и, с едно изключение, същото е валидно и за югославската и постюгославска историография. Хронологическите граници на изследването са ясно и аргументирано определени (стр. 8).

Дисертационният труд е разработен върху богат изворов материал, който е подробно представен в увода (стр. 10-13). Необходимо е да отбележи, че заедно с използването на периодичния печат, дисертантът е работил в Държавния архив на Северна Македония и въпреки „специфичните“ условия е успял да се докосне до някои архивни документи.

В структурно отношение предложенният текст е разделен на 11 глави - увод, обобщение, списък на използваните източници и литература, с общ обем от 411 страници. Съдържанието е подробно разгърнато, като в някои глави са обособени отделни части под формата на отделни теми или „фрагменти“. Това представя добре разглежданата проблематика и прави текста удобен и приятен

за читателя. Необходимо е да отбележим добрия език и приятния стил на изложението, което е определено достойнство на дисертацията.

В уводните страници е дефинирана темата, определени са хронологическите граници и методологическата рамка, направен е преглед на използваната изворова база и е очертан характерът на епохата и действителността в Югославска Македония.

Първа глава е посветена на „създаването на социалистическото югославско всекидневие“ под ръководството на Комунистическата партия на Югославия и нейната проекция във Вардарска Македония. Вниманието на автора е привлечено от значението на новосъздадените органи на комунистическата власт и пропагандната машина на режима като творци на новата всекидневност. Авторът разглежда подробно ролята на Народноосвободителните комитети и Народноосвободителния фронт за изграждането на новото всекидневие чрез целенасочена политика в образованието, земеделието, добивната и преработваща индустрия, културата, данъчната система и др. Фундаментален е изводът, направен в тази глава, че новото македонско всекидневие не е естествен продукт, а резултат от целенасочената политика на комунистическата партия, в основата на която стои „агитацията и силната държавна власт“ (стр. 63).

Втора глава разглежда политическите процеси и всекидневието до началото на 50-те години и представлява тематично продължение на първата. Фокусът на автора е насочен към механизмите, чрез които „мобилизационните практики“ на властта се налагат в обществото чрез различни трудови акции, митинги, културно-просветни инициативи и др. Заслужава да се отбележи „фрагментът“ в тази глава, посветен на всекидневието и дебългаризацията, който се спира на две ключови събития – пренасяне на тленните останки на Гоце Делчев в Скопие през есента на 1946 г. и посещението на Тито в Народна република Македония през 1949 г. Текстът подготвя прехода към следващата част от дисертацията, в която вниманието на автора е насочено към реализацията на политическите послания в различните сфери на социалното битие.

Трета и четвърта глави са посветени на всекидневния живот на селото и социалистическия труд като най-висша обществена ценност. В една аграрна страна с изостанало селско стопанство, в която мнозинството от населението е селско, моделирането на ежедневния живот на село е ключов въпрос за комунистическата власт. Разказът на контролираните от властта медии изгражда образа на оптимистичния живот на село, продиктуван от колективизацията, модернизацията и новите технически въведения. Един акцент в главата е въпросът за турското население на село, политиката на сваляне на фереджетата и изселването на турците от Югославска Македония (стр. 124-127). Трудът в марксистическата идеология е първоизточник на благата и в югославската пропаганда е нещо повече от икономическа дейност. Той е трансформиран в морален дълг и най-висша добродетел на новия

социалистически труженик, който е съзнателен творец и строител на светлото комунистическо бъдеще. Трудът трябва да бъде не само съзнателен, но и интензивен, което води до устойчивото налагане на модела на социалистическото съревнование в медийната среда. Съревнованията се обявяват по конкретен повод, но се превръщат в постоянна поредица и част от ежедневието (стр. 140-145). Заслужава да отбележим разгледания от докторанта проблем за влиянието върху образа на труда, което оказва въвеждането на самоуправлението в икономиката от началото на 50-те години. Акцентът в тази глава е върху образованието, което е естествен преход към следващите две глави.

Следващите две глави са посветени на живота на младежта и пионерите в Югославска Македония. Младежта и нейното организиране в казионни организации е ключов елемент в доктрината за социална трансформация на обществото и устойчиво възпроизвеждане на социалистическия модел на тоталитарната държава. С основание А. Андреев отбелязва, че е дълъг пътят „от идеологическата конструкция до облика на всекидневния живот, още повече когато идва реч за утопичен идеал“ (стр. 167). Изводите от изложението чертаят образа на младежта и пионерите като отражение на социалистическите представи за обществото и образци на съзнателни труженици, ученици и граждани.

Две глави са посветени на отдиха (гл. VII) и хумора (гл. X) във всекидневието. В тях вниманието на автора е насочени към спорта, туризма, неорганизирания отдих и т.н. „червен смях“. В изложението се дава отговор на въпроса как пропагандата включва свободното време и забавлението в идеологическото моделиране на морала. Авторът проследява еволюцията на дирижираната от властта сатира от оръжие, насочено срещу „враговете“ непосредствено след войната, до удобно за режима забавление.

Осма глава е посветена на еманципацията на жената и домашното всекидневие. Домашният живот е представян от пропагандата като най-яркото доказателство за просперитета на самоуправляващия се социализъм, а жената - като главна фигура в тази реалност.

Интерес представлява и страниците, посветени на трагедиите, които нарушават всекидневия ход на събитията и са екстремално изпитание за обществото. Тук докторантът спира вниманието си върху две големи трагедии, свързани с катастрофата при строителството на Водно-електрическата система „Маврово“ през 1956 г. и земетресението в Скопие през 1963 г.

Последната глава е посветена на интерпретацията на образцовата личност в пропагандата, чрез която идеологическите постулати на режима намират своята „всекидневна аргументация“.

В заключителната част се прави опит за синтез на получените резултати и са представени достиженията на дисертационния труд. Авторефератът представя напълно и достоверно дисертационния труд.

IV. Научни приноси

Предложената в автореферата справка за научните приноси на дисертационния труд отразява достоверно постигнатите резултати в научноизследователски процес. Основен принос на докторант Андони Андреев е поставянето на темата за всекидневието в Югославска Македония като обект на историческо изследване, което се прави за първи път в българска историография и може да се определи като начало на едно ново и перспективно направление в нашата историческа наука.

Без да игнорирам посочените в справката приноси, бих отбелязал историографското значение на следните приносни моменти:

1. Анализът на всекидневието в печата на Народна република Македония се разгръща на фона историческите процеси в Титова Югославия и това създава една по-релефна картина на „Историята с главно И“;
2. Проучването надхвърля хронологическите граници на темата и има познавателно и методологическо значение за историята на Вардарска Македония през следващите десетилетия, а в определено отношение засяга и съвременните проблеми на Република Северна Македония;
3. Заслужава да бъде оценен интердисциплинарният подход на автора, който съчетава елементи от политическата и социална история със средствата на социологията и медийните изследвания;
4. Въпреки трудностите пред българските учени за работа в архивите на Северна Македония трябва да се отбележи документалната и библиографска основа, върху която е поставено изследването;
5. Впечатляваща е селекцията на тематичните кръгове, които са предмет на изследване. Те създават една широка и интересна за читателя картина на всекидневието.

V. Бележки

Изразявайки препоръка за публикуване на дисертационния труд, си позволявам да отправя направа препоръка за известна редакция на текста, която да облекчи научния апарат и да отстрани известни повторения.

VI. Заключение

Гореизложеното ми дава пълното основание да направя заключението, че Андони Кирилов Андреев (редовен докторант към ДП 2.2. История и археология) отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ и съществуващата нормативна уредба, необходими за придобиване на ОНС „доктор“.

Позволявам си да предложа на членовете на уважаемото научно жури да гласуват положително за присъжданото на Андони Кирилов Андреев на образователната и научна степен „**доктор**“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, Нова и най-нова обща история (Съвременна балканска история: Политическа и социална история на Югославска Македония след Втората световна война.

5 февруари 2026 г.
Гр. Велико Търново

.....
(доц. д-р Милен Василев Михов)